

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2024 рік. Київ: Апарат ВРУ, 2025.
3. Лотиш А. Правосуддя в умовах війни: сучасний стан та перспективи розвитку. Київ: Юридична думка, 2023.
4. Конституція України: (з офіц. тлумаченням Конституційного Суду України). К.: Ліра, 2006. 96 с.
5. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Головна – Офіс Генерального прокурора. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporusnennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2?utm>.
6. Наливайко Л.Р., Коршун А.А. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб: теорія та практика: монографія. К.: Хай-ТекПрес, 2023. 192 с.
7. Горбалінський В.В., Задала Д.К. Доступ до правосуддя в умовах воєнного стану: проблеми та шляхи вирішення. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023.
8. Судочинство під час війни: виклики та особливості здійснення правосуддя // Юридичний журнал. № 4, 2023. С. 15–27.

Домашенко Аліна Олександрівна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник:

Кубарєва Ольга Володимирівна

професор кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Адвокатура як незалежний правовий інститут є одним з ключових гарантійних механізмів забезпечення прав і свобод людини у демократичному суспільстві. Із запровадженням в Україні правового режиму воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією російської федерації права людини зазнали суттєвих обмежень, а функціонування органів правосуддя набуло специфічних рис.

В умовах війни саме адвокатура виступає інструментом захисту громадян від можливих зловживань державної влади та гарантом доступу до правосуддя, що зумовлює надзвичайну актуальність дослідження діяльності адвокатів у цей період. Правові режими, що дозволяють тимчасово обмежувати конституційні

права, не можуть нівелювати сутність адвокатської діяльності, адже право на правничу допомогу належить до основоположних прав, закріплених у ст. 59 Конституції України [1].

Таким чином, розгляд інституційного становища адвокатури в умовах воєнного стану є важливим як для правозастосовної практики, так і для формування належної доктрини правового захисту в надзвичайних ситуаціях.

Нормативно-правове забезпечення діяльності адвокатури у період воєнного стану ґрунтується на Конституції України, Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], процесуальному законодавстві та Законі «Про правовий режим воєнного стану» [3]. В умовах війни відбулися істотні зміни у роботі судової системи: функціонування багатьох судів було тимчасово призупинено, частину судів евакуйовано, а деякі перейшли на змішаний або дистанційний режим роботи. Це безпосередньо вплинуло на можливості адвокатів ефективно представляти інтереси клієнтів, особливо у кримінальних провадженнях, де участь адвоката у слідчих і процесуальних діях є обов'язковою.

Водночас Національна асоціація адвокатів України (далі – НААУ) неодноразово наголошувала на безперервності адвокатської діяльності та необхідності забезпечення гарантованого доступу адвоката до затриманих осіб, попри воєнні обмеження [4].

В умовах активних бойових дій значно ускладнюється фізичний доступ адвокатів до клієнтів у місцях несвободи, зокрема в ізоляторах тимчасового тримання або слідчих ізоляторах, що може призводити до затримок у наданні правової допомоги. Додаткові труднощі створює загроза життю та здоров'ю адвокатів, обмеження пересування, воєнні блокпости, перебої з комунікацією та електропостачанням, що безпосередньо впливає на можливість своєчасного виконання адвокатських доручень.

Суттєво збільшилося навантаження на адвокатів системи безоплатної правової допомоги, адже мільйони громадян опинилися у скрутному становищі та потребують консультацій із питань соціального захисту, мобілізації, компенсацій, втрати майна, а також захисту у кримінальних провадженнях, пов'язаних із воєнними злочинами [7]. Нові категорії справ – воєнні злочини, питання статусу військовослужбовців, перетин кордону, мобілізація, участь у гуманітарних коридорах – формують нові вимоги до професійної компетентності адвокатів. Значну увагу привертають також питання дотримання адвокатської таємниці в умовах воєнних обмежень, оскільки переміщення осіб та інформації може контролюватися військовими адміністраціями, що створює додаткові ризики для конфіденційності спілкування між адвокатом і клієнтом.

Однак, на нашу думку, найбільш суттєвою проблемою адвокатури в умовах війни є обмеження конституційних прав, зокрема свободи пересування, таємниці листування та права на мирні зібрання, що ускладнює звичний механізм діяльності адвокатів і створює прецеденти втручання військових органів у правозахисні процеси. Водночас значна частина процесуальних гарантій не була

адаптована до умов бойових дій, що породжує колізії у застосуванні норм Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Закону «Про правовий режим воєнного стану».

Складність становить і забезпечення фізичного доступу адвокатів до клієнтів у місцях несвободи, особливо в регіонах, наближених до бойових дій або окупованих територій. Втрата або недоступність доказової бази через руйнування будівель, зникнення документів, неможливість проведення експертиз створює істотні перешкоди для реалізації професійних обов'язків адвоката. Додатково загрозливими є ризики для життя та здоров'я адвокатів, про що свідчать звіти міжнародних організацій, які фіксують випадки загибелі або поранення юристів під час виконання професійних обов'язків [8].

У свою чергу, одним із ключових напрямів удосконалення діяльності адвокатури під час війни є нормативне врегулювання її гарантій. Необхідним є внесення змін до законодавства, а також чітке закріплення гарантій недоторканності адвокатської таємниці навіть за умов воєнних обмежень. Інституційний рівень удосконалення передбачає створення при НААУ спеціалізованих координаційних центрів підтримки адвокатів у бойових регіонах, розроблення протоколів безпеки, забезпечення засобами індивідуального захисту та психологічної підтримки.

Також, важливим напрямом є подальша цифровізація адвокатської діяльності: розширення використання відеоконференцій для участі в судових засіданнях, створення захищених каналів комунікації з клієнтом, удосконалення електронного адвокатського запиту.

Отже, інститут адвокатури в умовах воєнного стану виконує критично важливу роль, забезпечуючи реалізацію права на правничу допомогу, захист від свавілля влади, документування порушень прав людини та підтримку військовослужбовців і цивільних осіб. Незважаючи на значні виклики – обмеження пересування, небезпеку для життя, колізійність законодавства, ускладнений доступ до клієнтів і доказової бази – адвокатура продовжує свою діяльність і залишається однією з опор демократичної системи. Розвиток нормативної бази, цифровізації, інституційної підтримки та міжнародної співпраці є ключовими чинниками, що дозволять забезпечити ефективність адвокатської діяльності навіть у найскладніших умовах воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 30, ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 лип. 2012 р. *Урядовий кур'єр*. 2012. № 159.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. №389-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Національна асоціація адвокатів України. Офіційні роз'яснення та позиції. URL: <https://unba.org.ua>

5. Європейський суд з прав людини. Право на правничу допомогу та конфіденційність. HUDOC. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

6. Судова влада України. Офіційні повідомлення про роботу судів під час війни. <https://court.gov.ua>

7. Координаційний центр БВПД. Офіційні звіти та статистика. URL: <https://legalaid.gov.ua>

8. International Bar Association. Reports on risks faced by lawyers in conflict zones. URL: <https://www.ibanet.org>

Чернюк Маріна Віталіївна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Д'яченко Марія Максимівна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник:

Степанова Ганна Миколаївна

професор кафедри кримінальної юстиції навчально наукового інституту права та психології НАВС,

кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО І ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА

Модернізація правової системи України, що є невід'ємною частиною євроінтеграційного курсу, вимагає ефективного вирішення проблеми перевантаженості судів та підвищення якості доступу до правосуддя. У цьому контексті альтернативні способи вирішення спорів (АВС) (англ. ADR – Alternative Dispute Resolution) набувають стратегічного значення, оскільки вони пропонують позасудові механізми, які є швидшими, менш витратними та орієнтованими на взаємні інтереси сторін.

Ключовим інструментом АВС є медіація - позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Законодавче закріплення медіації в Україні відбулося із прийняттям Закону України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 р., що визначило її правові засади та принципи.